

Wiskundigen en hun mening

Op 11 september 2001 boorden zich gekaapte vliegtuigen in de twee torens van het World Trade Center en in het Pentagon. Duzenden mensen kwamen hierbij om het leven en de aanslag liet de wereld in verwarring achter. Over deze ramp in New York is in het Nieuw Archief niets terug te vinden. Dat verbaast me wel.

Enkele dagen na de aanslag vond de inauguratie plaats van mijn hoogleraar, Sjoerd Verduyn Lunel. Onder de indruk van de ramp, zoals wij eigenlijk allemaal, wijdde hij aan het begin van zijn rede enkele woorden aan de aanslag en de slachtoffers. Hij besloot zijn inleiding met de verzuchting dat "wiskunde geen geschikt kader biedt om maatschappelijke rampen, zoals die van 11 september te bestuderen." Daar heeft hij natuurlijk gelijk in.

De wiskundige gemeenschap maakt echter deel uit van de wereld waarin deze ramp plaatsvond en zal er zeker gevolgen van ondervinden. Gevolgen voor de privacy, de communicatie, en waarschijnlijk ook voor internationale wetenschappelijke samenwerkingen. Hoe kun je daar als wiskundetijdschrift op reageren? Inmiddels hebben kranten en tijdschriften vol gestaan met diepgravende analyses over de aanslag, de achterliggende oorzaken en de impact op de samenleving. Natuurwetenschappelijke tijdschriften hebben gereageerd met artikelen over beveiliging van vliegtuigen en luchthavens, de stevigheid van wolkenkrabbers en biologische oorlogvoering (Archimedes, Natuur en Techniek, Scientific American).

Je vraagt je af of het ook nog op een andere manier kan. Het is onbevredigend dat er vanuit de exacte disciplines alleen maar op zo'n technocratische manier over is te schrijven. Begrijpelijk is deze manier van reageren wel. We zijn het niet anders gewend.

Wiskundigen zijn erin getraind alleen beweringen te doen die zij ook kunnen bewijzen. Dat kan ook in het dagelijkse leven vaak nuttig zijn, bijvoorbeeld om het hoofd koel te houden bij het nemen van beslissingen. Het kan er echter ook toe leiden dat argumenten waar men niet helemaal zeker van is, achterwege blijven en dat discussies worden vermeden over onderwerpen waar men zich niet heel erg zeker bij voelt. Onderwerpen die voor de wiskundige gemeenschap heel belangrijk kunnen zijn. Wie wil er zijn vingers aan branden?

Dit is het vierde nummer van het Nieuw Archief voor Wiskunde dat onder mijn eindredactie verschijnt. Voor één dag in de week ben ik aangesteld als eindredacteur; de andere vier dagen ben ik post-doc bij de vakgroep analyse van de Universiteit Leiden.

Als eindredacteur overleg je met auteurs over hun bijdrage. Soms moet er iets vanaf, een andere keer meen je dat een formulering kan worden aangescherpt. Het valt mij op dat dit overleg meestal veel gemakkelijker gaat bij artikelen met een wiskundig onderwerp dan bij opiniërende artikelen. Bovendien lijken Nederlandse wiskundigen niet gemakkelijk te verleiden om over maatschappelijke onderwerpen te schrijven.

Er zijn genoeg onderwerpen. Hoe belangrijk is privacy voor de beroepsmatige communicatie? In hoeverre zal emailcontact met wiskundigen in niet-westerse landen worden bemoeilijkt? Is de kloof tussen de westerse en de niet-westerse wereld weer dieper geworden? Hoe zit het met de openbaarheid van ons onderwijs? En met de onafhankelijkheid van het onderzoek? Dit zijn voorbeelden van vragen waar we een standpunt over moeten hebben, of we er verstand van hebben of niet.

Over één gevolg van de aanslagen wordt in de media al een tijd gediscussieerd. Het internet komt regelmatig ter sprake als een belangrijk communicatiekanaal voor terroristen. Geheime boodschappen kunnen worden doorgegeven, bijvoorbeeld verstopt in een afbeelding. Om dit tegen te gaan ondertekende Bush op 25 oktober de zogenaamde PATRIOT-act die het internetaanbieders verplicht om op verzoek van de politie afluisterapparatuur te installeren, ook zonder gerechtelijk bevel vooraf. Men is tevens van plan het gebruik van encryptie aan banden te leggen. Het internet is zo open dat het voor allerlei doelen misbruikt kan worden. Toch zou het een ramp zijn, en vooral voor mensen in minder ontwikkelde gebieden, wanneer het internet zou worden dichtgetimmerd om dergelijk misbruik tegen te gaan. Zo beschreef Krzysztof Apt in het vorige nummer van het Nieuw Archief de grote betekenis van het internet als literatuurbron voor de derde wereld. En voor vele onderzoekers, ook voor mij, is email van vitaal belang voor de wetenschappelijke samenwerking.

Ik hoop dat het Nieuw Archief ook het nieuwe jaar op heldere wijze zal berichten over nieuwe wiskundige ontwikkelingen. En bovenal, dat zij een podium voor uw mening zal zijn. Ik wens u een voorspoedig 2002 toe. ↵

Derk Pik eindredacteur Nieuw Archief voor Wiskunde

Mathematisch Instituut, Universiteit Leiden

Postbus 9512, 2300 RA Leiden,

drpik@math.leidenuniv.nl